

Ruotsin uusi rikoslaki

Ruotsin yhä voimassaolevassa rikoslaissa on totta puhuen monia määräyksiä, jotka sivistyksen kohoaminen ja muuttuneet olosuhteet ovat tehneet yhtä epäoikeudenmukaisiksi kuin mieliä kuohuttaviksikin. Tähän ryhmään kuuluu ennen kaikkea useimmista rikoksista, usein vieläpä pelkästä varomattomuudesta ja laiminlyönnistäkin säädetty raipparangaistus.

Se ylenkatse ja äärimmäinen häpeä, jonka yleinen mielipide tähän rangaistukseen nykyään liittää, on hävittänyt miltei kaiken eron suuremman ja pienemmän määrän väliltä niin että 10, 20 tai 40 paria raippoja alentaa rangaistua yleisön silmissä itse asiassa yhtä paljon. Myöskään rikoksen laadusta ei silloin enää välitetä, vaan "raippoja saanut" on yhtä lailla rikollinen, on hän sitten rosvo tai vain varastanut leivän nälkäänsä. Mutta rangaistuksen oikeudenmukaisuus riippuu täysin yleisön suhtautumisesta siihen. Mainitun tilanteen vuoksi raipparangaistus onkin epäoikeudenmukainen useimmissa rikkomuksissa, joista sillä rangaistaan. Suurempaan rikolliseen se taas ei tee samaa vaikutusta, kun hän tietää monen muun, paljon vähemmän vikapään saavan hänen kanssaan saman rangaistuksen.

Eräs toinen rikoslain määräysten epäkohta on yhtä selvä. Kun rikas voi sovittaa rikoksensa nykyään jokseenkin merkityksettömällä rahasummalla, niin köyhää rangaistaan julkisesti ruoskimalla. On tietysti niin, että se jolla ei ole omaisuutta, mitä menettää, voi maksaa vain ruumiillaan. Mutta hänen köyhyytensä vuoksi kärsimä rangaistus on niin täysin eri luokkaa rikkaalle samasta rikoksesta koituvaan vähäiseen menetykseen verrattuna, että jo kohtuullisenkin tuomarin tulee pitää raipparangaistusta tässä tapauksessa epäoikeudenmukaisena. Perusteena on myös tässä se, että yleinen mielipide ei arvioi rikosta teon vaan rangaistuksen mukaan. Ja rangaistuksena raipat on niin ankara, että pieninkin niitä tuomittava määrä ylittää suurimmankin rahallisen korvauksen.

Näyttää kummalliselta, miten vähäpätöisinä skandinaavit pitävät henkilöön kohdistuvaa hyökkäystä. Yksi lyönti korvataan helposti muutaman markan sakoilla kun taas pienimmästäkään murtovarkaudesta ei selviä sakoilla lainkaan. Kuuden parin raippoja arvioidaan vastaavan vain 18 taalaria hopeaa. Aivan varmasti tämä lain vähättelevä suhtautuminen henkilöön kohdistuviin hyökkäyksiin on osaltaan aiheuttanut monta tappoa. Vai ketä pienet sakot pelottaisivat käyttämästä oman käden oikeutta? Ja kun mieli kerran on kuohuksissa, voi tuloksena olla tappo yhtä hyvin kuin mikä muukin kuritus.

Muissa sivistysmaissa, joissa ollaan herkempiä henkilökohtaisesta turvallisuudesta niin kunnian kuin ruumiinkin puolesta, on voinut syntyä kaksintaistelu. Mutta kun korvatillikkaa ei pidetä juuri muuna kuin häpeänä, niin ei ole ihme, jos kunniaa koskevat kiistat ratkotaan nyrkein. Myös raipparangaistuksen voi siten katsoa jossain määrin perustuvan kansakunnan luonteeseen. Mutta jos tavat luovatkin lakia, niin yhtä varmaa on, että laki puolestaan vaikuttaa tapoihin. Eikä mikään julkinen rangaistus ole yhtä omiaan säilyttämään niin tunteiden kuin mielipiteidenkin raakuutta kuin raipparangaistus.

Sivistyneen kansakunnan keskuudessa raipparangaistus näyttäisi siis hylättävältä sekä sen epäoikeudenmukaisuuden että sen ylläpitämän raa'an ajattelutavan vuoksi. Mutta lisäksi sellaisen rangaistuksen parantava vaikutus rikolliseen on erittäin vähäinen. Häpeärangaistus päinvastoin alentaa ja epäoikeudenmukaisuus katkeroittaa mielen. Ei voi tietenkään vaatia, että rangaistusta tulee käyttää vain silloin, jos se kykenee parantamaan. Ihmisrakkaus ja kristillinen velvollisuus vaativat silti, että rangaistuksessa tulee mahdollisimman paljon pyrkiä rikkomuksen

tehneen parantamiseen. Toisaalta ei voida väittää, että mikään rangaistus sinänsä parantaisi. Rangaistus voi kuitenkin enemmän tai vähemmän edistää parannusta. Rangaistuksen välitön vaikutus niin rikolliseen kuin lapseenkin on sen herättämä pelko ja katumus, mutta kaiken kasvatuksen tavoin parannuksenkin täytyy olla pitkäaikaista, opetukseen ja esimerkkiin perustuvaa vaikuttamista. Voidaan tietysti sanoa, että rikollista voidaan myös raipparangaistuksen jälkeen parantaa opetuksen ja tarkoituksenmukaisen kohtelun avulla. Voi kuitenkin käydä myös niin, että rangaistus asettaa esteitä tälle tielle. Epäoikeudenmukainen rangaistus estää katumuksen synnyn ja liian suuri häpeä vie rangaistulta kaiken rohkeuden yrittääkään haihduttaa sitä. Paljoakaan epäroimättä voitaneenkin myöntää, että sen kaltainen rangaistus alentaa ihmisen järjettömäksi luontokappaleeksi, kun taas esim. vapauden menettäminen on hänen järjellistä olemustaan paremmin kunnioittava rangaistus. Juuri tuo olemus taas on erittäin merkittävä asia parannuksen kannalta, jota raipparangaistus siis tästä syystä pikemmin ehkäisee kuin edistää.

Olemme tässä puuttuneet vain tähän mainittuun rangaistukseen, koska se myös Suomen rikoslain mukaan on yleisin rangaistus ja siksi se myös tulee aina ensimmäisenä mieleen pohdittaessa rikoslain tarkoituksenmukaisuutta. Muista rangaistuksista kannattaa mainita erityisesti vesileipä-rangaistus, kaakinpuu, jalkapuu ja julkinen kirkkorangaistus. Ensiksi mainittu ei ole luonteeltaan yhtä alentava kuin raipparangaistus, mutta se asetetaan toisinaan epäoikeudenmukaisesti sakkorangaistuksen vaihtoehdoksi. Ankarassa muodossaan, 20–28 vuorokauden mittaisena, se on fyysisesti turmiollinen, jopa hengenvaarallinen ja siksi se pitäisi korvata jollain muulla. Se, että näitä terveydelle haitallisia vaikutuksia ei nykyään usein ilmene, johtuu tunnetusti siitä tavasta, jolla tämä rangaistus pannaan toimeen – tai jätetään panematta. Loput ovat selviä häpeärangaistuksia, joihin julkinen kirkkorangaistuskin nykyään luetaan. Ne haittaavat rikollisen parantumista samalla tavoin kuin raipparangaistuskin, varsinkin kun esim. jalkapuuun vielä määrätään varsin vähäisistäkin rikkeistä.

Pikaisinkin silmäys Ruotsin rikoslakiin, joka vähäisin poikkeuksin on sama kuin Suomen, osoittaa siis, että se eräältä olennaiselta osaltaan eli rangaistusmääräysten suhteen ei vastaa nykyajan sivistyksen käsityksiä oikeudenmukaisuudesta eikä myöskään humanisuuden vaatimuksia. Mutta monia perusteltuja huomautuksia voisi tehdä myös lain muihin osiin, erityisesti oikeudenkäyntimenettelyyn, joka voi aiheuttaa syyttömälle pitkäaikaisen vankeuden. Siksi ei ole ihmeellistä, että Ruotsissa on jo pitkään harkittu rikoslain parantamista ja että kansakunta on yhä kuuluvammin niin edustuslaitoksen kuin hallituksenkin äänellä vaatinut tällaista parannusta. Nykyisten perustuslakien säätämisen yhteydessä säädty esittivät hallitukselle yleisen lain tarkistamisen tarpeellisuutta ja vuonna 1811 nimitettiin asiaa varten komitea. Se laati ensiksi ehdotuksen uudeksi siviililaiksi ja sitten rikoslakiehdotuksen, joka julkaistiin painosta vuonna 1832. Ehdotuksesta pyydettiin lausunnot molemmilta yliopistoilta ja yksityiset lainoppineet esittivät sitä kohtaan julkista kritiikkiä, minkä jälkeen komitea otti sen uudelleen tarkasteltavaksi. Vuonna 1839 julkistettiin tällä tavoin korjattu esitys, joka jätettiin Korkeimman oikeuden sekä Hovioikeuksien arvioitavaksi. Sen jälkeen asetettiin vielä uusi komitea laatimaan nykyisen lain ja ehdotuksen vertailua, joka voisi toimia pohjana ehdotuksen käsittelylle säädöissä.